

Joanna Krasodomska

Katedra Rachunkowości Finansowej

Informacje niefinansowe jako element rocznego raportu spółki

1. Wprowadzenie

Ostatnie lata są okresem globalizacji, której wyrazem jest liberalizacja przepływu kapitałów, towarów i usług, siły roboczej oraz dynamiczny rozwój rynków finansowych i szybki postęp techniczny. Zmiany te stworzyły nowe warunki funkcjonowania podmiotów gospodarczych oraz nadały jeszcze bardziej istotne znaczenie prawdziwej i rzetelnej informacji. Stała się ona swego rodzaju towarem, a polityka dotycząca jej publikacji wpływa na kształtowanie wizerunku przedsiębiorstwa i funkcjonowanie mechanizmów alokacji kapitału w gospodarce¹.

Głównym źródłem informacji na temat sytuacji finansowej i majątkowej przedsiębiorstwa oraz wyników jego działalności jest roczny raport finansowy. Jedną z najważniejszych grup użytkowników publikowanych w nim informacji są właściciele przedsiębiorstwa (inwestorzy). Do pozostałych należą: pracownicy, analitycy finansowi, agendy rządowe, klienci, kontrahenci, konkurenci i wierzyciele. Wszyscy oni są zainteresowani posiadaniem pełnego i aktualnego obrazu sytuacji przedsiębiorstwa, który nie jest możliwy do uzyskania w oparciu o retrospektywne informacje finansowe. Tradycyjny model raportowania, uwzględniający jedynie dane historyczne, przestał być adekwatny do aktualnych potrzeb.

Celem artykułu jest przedstawienie nowego podejścia do ujawniania informacji przez spółki. Jego podstawą jest prezentacja, obok informacji finansowych, wielu informacji niefinansowych. Pozwoli to na lepszą ocenę perspektyw rozwoju dzia-

1 M. Marcinkowska, *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004, s. 38.

łalności spółki w przyszłości i związanego z tym ryzyka oraz pozytywnie wpłynie na kształtowanie jej wizerunku.

2. Raport roczny jako źródło informacji o działalności spółki

Podstawowym narzędziem komunikacji spółki z interesariuszami jest roczny raport finansowy. Jego zawartość regulują przede wszystkim przepisy o rachunkowości oraz regulacje tworzone przez giełdę papierów wartościowych. Poza nimi istotny wpływ na prezentowane w raportach rocznych spółek treści mają również wytyczne ładu korporacyjnego. O tym, jak ważną rolę odgrywa raport w obecnej gospodarce, świadczyć może następujące stwierdzenie: „Dzisiaj raporty finansowe są powszechnie uznawane za wysoce wiarygodne, wielozadaniowe publikacje mające odpowiednią siłę przekazu ważnych wiadomości na temat przedsiębiorstw. Każdy element raportu zawiera przesłanie, począwszy od danych, które przedstawia, a skończywszy na papierze, na którym został wydrukowany”².

Tradycyjnie raport roczny jest odbierany przede wszystkim jako dokument przedstawiający jedynie bądź w głównej mierze historyczne dane finansowe, o charakterze ilościowym i wyrażone w mierniku pieniężnym. Obecnie można jednak zauważyć ogólnoswiatową tendencję do tego, aby oprócz informacji retrospektywnych pojawiały się także w raportach informacje dotyczące przyszłości, ewentualnych zagrożeń i ryzyka. Jest to rezultatem³:

- wymagań pracodawców, instytucji opracowujących standardy rachunkowości, organów regulujących funkcjonowanie rynków kapitałowych i instytucji nadzoru,
- żądań interesariuszy,
- działań podejmowanych świadomie przez przedsiębiorstwa stawiające sobie wysokie wymagania w zakresie etyki prowadzenia biznesu.

Najbardziej obszerne raporty finansowe są publikowane przez spółki brytyjskie i amerykańskie. Także w krajach anglosaskich narodził się związany z ujawnianiem informacji termin *transparency*.

Transparency, czyli przejrzystość, to jasne i otwarte przedstawianie informacji dotyczących transakcji i wyników przedsiębiorstwa⁴. Zgodnie z definicją

² T. Pettersen, *Sending the Message: Getting the Business*, „Accountancy Age” 1990, September, s. 16–19; za T. Lee, *The Changing Form of the Corporate Annual Report*, www.findarticles.com 23.05.2007 (tłum. własne).

³ M. Marcinkowska, *Ewolucja raportu*, „Nasz Rynek Kapitałowy” 2006, nr 4, s. 41.

⁴ R. Patterson, *Kompendium terminów z zakresu rachunkowości i finansów po polsku i angielsku*, FRRwP, Warszawa 2002, s. 316.

przedstawioną przez Global Reporting Initiative (GRI) przejrzystość wymaga, by niezależnie od układu i zawartości raportu użytkownicy byli w pełni poinformowani o procesach, procedurach i założeniach znajdujących odzwierciedlenie w prezentowanych w nim informacjach⁵.

Choć szczególne zainteresowanie przejrzystością nastąpiło w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej po kryzysie azjatyckim, już w latach 60. i 70. XX w. w krajach wysoko rozwiniętych rozpoczął się okres znacznego wzrostu zakresu ujawnianych przez przedsiębiorstwa informacji. Najpoważniejszą motywacją, którą kierowały się spółki, była utrata zaufania inwestorów. Przedsiębiorstwa same bowiem doszły do wniosku, że ukrywanie informacji może być działaniem skierowanym przeciwko sobie. Nieumiejętność przedstawienia właściwych informacji w odpowiedzi na oczekiwania interesariuszy została uznana za czynnik istotnie ograniczający dostęp przedsiębiorstwa do funduszy. Trzymani w niewiedzy dostarczyciele kapitału, uznawani przeważnie za najważniejszą grupę, dla której dokonuje się ujawnień, decydują się bowiem zainwestować gdzie indziej⁶.

Według M. Marcinkowskiej można wyróżnić cztery kierunki zmian zawartości informacyjnej raportów rocznych spółek⁷:

- 1) uzupełnianie informacji finansowych informacjami niefinansowymi,
- 2) publikowanie obok danych liczbowych informacji opisowych,
- 3) ujawnianie nie tylko informacji wymaganych prawem, ale także dokonywanie tzw. ujawnień dobrowolnych,
- 4) koncentracja nie tylko na historycznych wynikach, ale również dostarczanie informacji pozwalających na ocenę kształtowania się sytuacji spółki w przyszłości.

3. Informacje niefinansowe publikowane w raportach rocznych

Informacje niefinansowe to „(1) opisy (*narrative descriptions*), fakty, opinie, które nie są łatwe do wyrażenia w mierniku pieniężnym; oraz (2) informacje, które są wyrażone w innym mierniku niż pieniądź”⁸. Innymi słowy są to wszystkie informacje poza informacjami finansowymi, czyli wyrażonymi w mierniku pieniężnym i obejmującym dane przedstawione przede wszystkim w sprawozdaniach finansowych i (lub) notach dodatkowych.

⁵ C. Roberts, P. Weetman, P. Gordon, *International Financial Accounting. A Comparative Approach*, Prentice Hall, Financial Times, Great Britain 2005, s. 612.

⁶ H. Gernon, G.K. Meek, *Accounting. An International Perspective*, McGraw-Hill, Singapore 2001, s. 101.

⁷ M. Marcinkowska, *Ewolucja...*, s. 41.

⁸ H. Gernon, G.K. Meek, *op. cit.*, s. 71–72 (tłum. własne).

Elementem informacji niefinansowych jest otwierający raport roczny spółki list do interesariuszy podpisany zazwyczaj przez prezesa zarządu lub przewodniczącego rady nadzorczej. Jego adresatami są przede wszystkim właściciele i inwestorzy, a także klienci, partnerzy handlowi, pracownicy. Zarówno zawartość, jak i objętość listu zależy od woli i inwencji twórczej jego autorów. Stanowi on wprowadzenie do raportu i streszczenie jego najważniejszych wątków. Według wyników badań przeprowadzonych w Wielkiej Brytanii list jest najczęściej czytaną częścią raportu rocznego. Wymieniono następujące możliwe przyczyny takiej sytuacji: jest napisany prostym językiem, bez technicznych wyrażen, które mogą być dla przeciętnego odbiorcy niezrozumiałe, i operuje słowami, a nie liczbami oraz zawiera oprócz danych retrospektywnych również informacje dotyczące przyszłości w większym stopniu niż pozostałe elementy raportu rocznego⁹.

Prezentowane w raportach rocznych pozostałe informacje niefinansowe koncentrują się przeważnie wokół następujących zagadnień¹⁰:

- 1) opis rynku, na którym działa spółka,
- 2) misja i strategia,
- 3) struktura organizacyjna,
- 4) zarządzanie ryzykiem,
- 5) *corporate governance*,
- 6) pozostałe informacje: pracownicy, klienci, dostawcy, prace badawczo-rozwojowe, polityka proekologiczna.

Opis rynku, na którym działa spółka. W każdym raporcie rocznym zaprezentowany jest przedmiot działalności spółki, często w odniesieniu do rynku, na którym ona funkcjonuje. Ułatwia to w istotny sposób właściwą ocenę jej wyników, kształtowanych w dużym stopniu przez aktualne warunki rynkowe i wynikające z nich szanse i zagrożenia. Opis rynku koncentruje się na najważniejszych dla danej branży informacjach: ogólnych warunkach makroekonomicznych, regulacjach prawnych, potencjale rynku – jego rozmiarach, przewidywanym wzroście i kierunkach rozwoju. Są to informacje prospektywne, szczególnie istotne dla interesariuszy, umożliwiające sporządzenie prognoz finansowych. Dodatkowo duże znaczenie mają dane dotyczące konkurencji. Obecnie niewiele spółek je ujawnia, zaznaczając jedynie, że na rynku występuje silna rywalizacja.

Misja i strategia. Misja przedsiębiorstwa odzwierciedla rolę, jaką zamierza ono odegrać w społeczeństwie w długim okresie. Z misji wynikają konkretne cele przedsiębiorstwa. Strategia z kolei określa, w jaki sposób spółka zamierza

⁹ C. Nobes, R. Parker, *Comparative International Accounting*, Financial Times, Prentice Hall, Great Britain 2000, s. 119.

¹⁰ Przedstawiona poniżej charakterystyka wymienionych elementów została opracowana przede wszystkim na podstawie: M. Marcinkowska, *Roczny raport...*

osiągnąć wyznaczone cele, aby zrealizować swą misję. Misja powinna pokazać specyfikę spółki i podkreślić jej wyjątkowość, a nie tylko przedstawiać wspólne dla wszystkich przedsiębiorstw cele, takie jak zaspokojenie potrzeb klientów, zapewnienie wysokiej jakości produktów czy też generowanie wartości dla akcjonariuszy. Informacje te są szczególnie istotne dla interesariuszy, bo pokazują kierunek, w jakim przedsiębiorstwo będzie podążać w przyszłości.

Struktura organizacyjna. W tej części raportu spółki prezentują formalną strukturę organizacyjną grupy kapitałowej (jeżeli do niej należą), jak też graficzny opis zależności funkcjonalnych wewnątrz przedsiębiorstwa: przebieg procesów decyzyjnych, współzależności między poszczególnymi jednostkami, podmiotami wewnętrznymi czy też liniami biznesowymi. Ma to szczególne znaczenie w przypadku korporacji międzynarodowych, których struktury są często bardzo rozbudowane o licznych i skomplikowanych powiązaniach wewnętrznych i zewnętrznych.

Zarządzanie ryzykiem. Ryzyko jest nieodłącznym elementem każdej działalności gospodarczej. Aby świadomie podejmować decyzje, użytkownicy raportów rocznych muszą dysponować wiedzą na temat ryzyka, na jakie narażona jest spółka, i sposobów zarządzania tym ryzykiem – strategii przyjętej przez spółkę w tym zakresie i stosowanych metod. Pominięcie informacji o ryzyku i jego wpływie na wyniki finansowe spółki powoduje, że czytelnik rocznego raportu nie ma pełnego obrazu jej sytuacji. Informacje na temat ryzyka mogą dotyczyć¹¹:

- zewnętrznych czynników zagrożeń związanych np. z warunkami makroekonomicznymi i prawnymi, działaniem konkurencji, uzależnieniem od surowców i zasobów naturalnych, trendami i sezonowością,
- wewnętrznych czynników zagrożeń związanych np. z: produktami czy usługami oferowanymi przez spółkę, wchodzeniem na nowe rynki, pracownikami, możliwością pozyskiwania funduszy na działalność,
- czynników ryzyka finansowego (kredytowego, rynkowego, płynności) i operacyjnego,
 - zasad pomiaru ryzyka i stosowanych w tym celu narzędzi,
 - działań podejmowanych w zakresie zarządzania ryzykiem i wskazanie osób za to odpowiedzialnych.

Ujawnianie informacji o ryzyku jest zagadnieniem skomplikowanym. Dokonane w niewłaściwy sposób może zniechęcić potencjalnych inwestorów. Starannie przemyślane i właściwie zaprezentowane informacje o potencjalnych zagrożeniach oraz sposobach radzenia sobie z nimi przez spółkę mogą natomiast być kluczowym czynnikiem zwiększającym jej atrakcyjność inwestycyjną.

Corporate governance (nadzór korporacyjny). Można go scharakteryzować najkrócej jako system określający zasady zarządzania spółką i sprawowania

¹¹ M. Marcinkowska, *Roczny raport...*, s. 158–159.

w niej kontroli, którymi mają kierować się jej władze (zarząd, rada nadzorcza, właściciele) w celu właściwego wypełniania swoich obowiązków. Zasady funkcjonowania rad nadzorczych, zarządów czy walnych zgromadzeń są ujęte w tzw. kodeksach ładu korporacyjnego. Są one zbiorami zasad, dobrych praktyk i norm postępowania spółek publicznych. W raporcie rocznym zwyczajowo przedstawia się członków zarządu i rady nadzorczej, a także zasady ładu korporacyjnego, bądź też wskazuje się kodeks, którego spółka zobowiązała się przestrzegać.

W krajach o dużych tradycjach w zakresie ładu korporacyjnego w ramach *corporate governance* publikuje się informacje na temat wynagrodzeń kierownictwa spółki (np. w Wielkiej Brytanii *Directors' remuneration report*). Publikacja takich informacji należy do powszechnie stosowanych dobrych praktyk zarządzania. Jej celem jest przede wszystkim pokazanie związku otrzymywanych wynagrodzeń z zakresem podnoszonej odpowiedzialności oraz skalą powierzonych zadań i stopniem ich skomplikowania. Powszechnie uważa się bowiem, że prawidłowe ukształtowanie systemu wynagradzania kierownictwa ma silny wpływ na podejmowanie przez nie właściwych z punktu widzenia spółki decyzji.

Pozostałe informacje. Pozostałe informacje niefinansowe prezentowane w raportach rocznych spółek dotyczą m.in. pracowników firmy, jej klientów i dostawców, prowadzonych prac badawczo-rozwojowych oraz polityki proekologicznej.

Informacje na temat pracowników mogą dotyczyć¹²:

- przeciętnego stanu zatrudnienia w roku,
- ogólnych przyczyn zmiany liczby zatrudnionych,
- wieku, płci,
- pełnionych funkcji,
- lokalizacji geograficznej najważniejszych ośrodków zatrudnienia,
- kosztów zatrudnienia włącznie z dodatkowymi świadczeniami socjalnymi,
- planów emerytalnych,
- kosztów i czasu szkoleń,
- nazw związków zawodowych i liczby ich członków,
- przestrzegania zasad bezpieczeństwa i higieny pracy oraz częstotliwości i rodzajów wypadków przy pracy.

Inwestorzy są zainteresowani ujawnieniem informacji na ten temat nie tylko dlatego, żeby dowiedzieć się, jak firma traktuje swoich pracowników, ale również w kontekście działalności związków zawodowych i możliwych przyszłych kosztów z tytułu np. procesów sądowych¹³.

¹² D. Alexander, A. Britton, A. Jorissen, *International Financial Reporting and Analysis*, Thomson Learning, London 2005, s. 171.

¹³ S.M. Saudagaran, *International Accounting. A User Perspective*, South-Western, Thomson Learning, USA 2004, s. 109.

Szczególnie obszernie informacje na temat pracowników przedstawiają przedsiębiorstwa z Francji, Niemiec, Szwecji, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii. Charakter i zakres ujawnianych informacji różni się oczywiście w zależności od kraju. We Francji przedsiębiorstwa, które posiadają więcej niż 300 pracowników, mają obowiązek prezentacji w raportach rocznych wydzielonej części pt. *bilan social*. Obejmuje ona dane na temat¹⁴:

- zatrudnienia,
- kosztów związanych z wynagrodzeniami (i dodatkowymi świadczeniami dla pracowników),
- bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
- innych warunków pracy,
- szkolenia pracowników,
- stosunków między pracodawcami a pracownikami,
- innych świadczeń, takich jak zakwaterowanie i dowóz do pracy, które przedsiębiorstwo zapewnia pracownikom.

W raportach rocznych spółki często przedstawiają nabywców oferowanych przez nie produktów i usług oraz ich konsumentów. Prezentacja tych informacji z jednej strony umożliwia użytkownikom raportu analizę możliwości przetrwania spółki na rynku, z drugiej zaś może stanowić ważny element marketingu.

Informacje na temat dostawców zamieszczone w raporcie rocznym spółki powinny przekonać jego czytelników, że firma kontroluje jakość dostarczanych jej produktów i usług, ma wpływ na działalność dostawców i minimalizuje związane z nimi ryzyko.

W warunkach dynamicznego rozwoju technologii prace badawczo-rozwojowe są w wielu branżach czynnikiem przesądzającym o utrzymaniu się przedsiębiorstwa na rynku i wzroście jego wartości. Prezentowanie informacji na temat innowacyjności produktów i usług oraz prowadzonych prac w zakresie badań i rozwoju w rocznym raporcie jest zatem często praktykowane. Według M. Marcinkowskiej w ramach informacji na ten temat należy w szczególności¹⁵:

- zaprezentować strategię spółki oraz sposoby pozyskiwania innowacji (własne badania, korzystanie z cudzych patentów i licencji, wykorzystywanie osiągnięć instytucji badawczo-rozwojowych, korzystanie z wiedzy nieopatentowanej lub takiej, na którą patenty już wygasły itp.);

¹⁴ C. Roberts, P. Weetman, P. Gordon, *International Financial Accounting. A Comparative Approach*, Prentice Hall, Financial Times, Great Britain 2005, s. 432; L.H. Radebaugh, S.J. Gray, *International Accounting and Multinational Enterprises*, John Wiley & Sons, USA 2002, s. 119; E.A. Hendriksen, M.F. van Breda, *Teoria rachunkowości*, PWN, Warszawa 2002, s. 838.

¹⁵ M. Marcinkowska, *Roczny raport...*, s. 248.

– wymienić ponoszone koszty i nakłady na prace badawczo-rozwojowe w kategoriach bezwzględnych lub względnych (np. przez odniesienie do wartości przychodów ze sprzedaży);

– przedstawić efekty prowadzonych badań (np. nowe wynalazki, wdrożenie nowych produktów lub komponentów) i ich ochronę prawną (patenty, licencje, zarejestrowane znaki towarowe itp.).

Ponieważ prace badawczo-rozwojowe są kosztowne, istotne jest przedstawienie w rocznym raporcie informacji o odnoszonych dzięki nim korzyściach, jak np. przychodach ze sprzedaży produktów chronionych prawnie, przychodach z użyczenia patentów, licencji.

Zarówno informacje ilościowe, jak i opisowe ujawniane przez przedsiębiorstwa w tym zakresie różnią się w przekroju krajów. Są one szczególnie obszerne w przypadku przedsiębiorstw pochodzących z Niemiec, Japonii, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii i USA¹⁶.

Polityka proekologiczna przedsiębiorstwa polega z jednej strony na ograniczeniu negatywnego wpływu jego działalności na środowisko naturalne, z drugiej z kolei na pozytywnym oddziaływaniu na nie. Wraz z rozwojem świadomości ekologicznej coraz większego znaczenia nabierają informacje o wpływie przedsiębiorstwa na środowisko. Postuluje się ujawnianie w rocznym raporcie spółki deklaracji odnośnie do jej polityki wobec środowiska naturalnego, zakresu zgodności działania z przepisami, normami i standardami i współpracy w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego z innymi podmiotami (zwłaszcza dostawcami i kontrahentami).

Inwestorzy są zainteresowani informacjami na ten temat szczególnie w perspektywie potencjalnych kar finansowych związanych z zanieczyszczeniem środowiska, które mogłyby w istotny sposób wpłynąć na przyszłe wyniki finansowe spółki.

Brak regulacji prawnych w zakresie publikowania informacji na ten temat powoduje, że występują duże rozbieżności pomiędzy spółkami. Większość z nich publikuje informacje na temat wykorzystania wody, emisji gazów, recyklingu oraz ogólnie na temat wykorzystania zasobów naturalnych. Jedne zamieszczają w raporcie małą wzmiankę, inne publikują dodatkowy dokument przedstawiający zagadnienie ochrony środowiska z najmniejszymi detalami (kraje skandynawskie)¹⁷.

¹⁶ L.H. Radebaugh, S.J. Gray, *op. cit.*, s. 122.

¹⁷ P. Walton, *Financial Statement Analysis. An International Perspective*, Business Press, Thomson Learning, Great Britain 2000, s. 254.

4. Korzyści i koszty obszernych ujawnień

Ujawnianie określonego zakresu informacji przez spółki może być wymagane bądź sugerowane lub zupełnie dobrowolne. Oprócz ujawnień obowiązkowych na mocy przepisów, można także spotkać w raportach wiele ujawnień dobrowolnych, których zakres jest kształtowany przez globalny rynek finansowy¹⁸. Wiele instytucji regulujących rynki finansowe, organizacje zawodowych i innych grup propaguje ideę dodatkowych ujawnień, ponieważ umożliwiają one lepszą ocenę przedsiębiorstwa, a tym samym podejmowanie właściwszych decyzji i stabilizację rynku. Podczas gdy większość krajów wymaga, by określone informacje były ujawniane przez przedsiębiorstwa działające na ich obszarze, ich zakres różni się istotnie w przekroju państw. Oprócz tego wiele krajowych standardów rachunkowości zawiera sugestie dotyczące ujawniania pewnych danych w rocznych raportach finansowych przedsiębiorstw. Wiele z nich ujawnia także dobrowolnie informacje, które nie są wymagane ani sugerowane przez standardy rachunkowości. Niektóre obowiązkowe w jednym kraju ujawnienia mogą być jedynie sugerowane w innym, i odwrotnie. Chociaż najobszerniejsze raporty na świecie publikują spółki amerykańskie, część ujawnień ma dłuższą tradycję i lepiej rozwiniętą formę w Europie niż w USA. To jak wiele dodatkowych informacji i w jaki sposób ujawnia spółka, różni się w zależności od¹⁹:

- wymogów w tym zakresie zawartych w regulacjach rachunkowości,
- potrzeb użytkowników tych informacji,
- wpływu użytkowników informacji na przedsiębiorstwa,
- filozofii zarządzania.

Spółki często decydują się na prezentowanie większej ilości informacji niefinansowych, niż jest to konieczne, ze względu na istniejące wymogi prawne, po to aby²⁰:

1) poinformować odbiorców o dodatkowych zdarzeniach i okolicznościach, które uważają za istotne w kontekście pozostałych, obowiązkowo ujawnianych informacji;

2) zbudować pozytywny wizerunek, w przypadku którego szczególne znaczenie mają informacje na temat ochrony środowiska, pracowników czy też np. działalności charytatywnej na rzecz lokalnej społeczności;

3) uniknąć niekorzystnej reakcji ze strony instytucji państwowych w postaci kontroli lub wprowadzenia bardziej restrykcyjnych przepisów prawnych, która to

¹⁸ M. Zafar Iqbal, *International Accounting. A Global Perspective*, South-Western, Thomson Learning, USA 2002, s. 145.

¹⁹ H. Gernon, G.K. Meek, *op. cit.*, s. 72–73.

²⁰ M. Zafar Iqbal, *op. cit.*, s. 145.

sytuacja mogłaby zaistnieć, gdyby spółka przemilczała pewne informacje, chociaż nie miała obowiązku ich ujawnienia;

4) obniżyć koszt kapitału, gdyż większy zakres prezentowanych informacji (również prospektywnych) wpływa bezpośrednio na zmniejszenie niepewności co do przyszłości, a zarazem na zmniejszenie ryzyka inwestycji, którego ograniczeniem kierują się w swych decyzjach inwestorzy.

Z ujawnianiem informacji przez spółki w raportach rocznych są związane zarówno korzyści, jak i koszty. Potencjalne korzyści mogą być następujące²¹:

- polepszenie jakości i wiarygodności informacji,
- zwiększenie wiarygodności spółki i jej zarządu oraz poprawa relacji inwestorskich,
- zwiększenie zainteresowania i przychylności analityków giełdowych i inwestorów,
- zwiększenie liczby długoterminowych inwestorów,
- zmniejszenie zmienności kursów akcji,
- obniżenie średniego kosztu kapitału,
- zwiększenie prawdopodobieństwa podejmowania lepszych decyzji inwestycyjnych.

Powściągliwość czy wręcz niechęć niektórych przedsiębiorstw do ujawniania większej ilości informacji można uzasadniać następującymi argumentami²²:

1) ujawnianie informacji może prowadzić do zmniejszenia przewagi konkurencyjnej wskutek zdradzenia informacji o znaczeniu strategicznym i przynosić korzyści konkurentom;

2) rozszerzona sprawozdawczość może osłabić siłę przetargową spółki wobec dostawców, klientów i pracowników, np. przez danie związkom zawodowym przewagi w negocjacjach płacowych, stworzenie kluczowym dostawcom zachęty do renegotjacji warunków współpracy;

3) inwestorzy mogą nie być w stanie zrozumieć szczegółowych informacji na temat polityki rachunkowości i jej procedur, gdyż nie dysponują odpowiednią wiedzą, a wyczerpujące i obszernie ujawnianie informacji raczej może wprowadzać w błąd, niż cokolwiek wyjaśniać;

4) istnieją inne źródła dostarczające tych samych informacji mniejszym kosztem niż raporty finansowe;

5) istnieje ryzyko poniesienia kosztów z tytułu ewentualnych procesów sądowych wynikających z ujawnienia dodatkowych informacji.

²¹ M. Marcinkowska, *Komplementarne źródło informacji*, „Nasz Rynek Kapitałowy” 2006, nr 5, s. 54.

²² E.A. Hendriksen, M.F. van Breda, *op. cit.*, s. 845.

Część wymienionych obaw, jak np. utrata konkurencyjności, wyższe koszty ujawniania informacji czy też związane z prezentacją prognoz pozwy sądowe, może się jednak wydać bezzasadnych²³. Obawa przed naśladownictwem rywali czy podjęciem przez nich wzmożonej konkurencji istnieje niezależnie od zakresu sprawozdawczości. Potrzebne informacje, i to o większym stopniu szczegółowości, są bowiem możliwe do uzyskania z innych źródeł, takich jak wywiad gospodarczy czy zaoferowanie zatrudnienia pracownikom konkurencyjnej spółki. Można się wręcz spotkać ze stwierdzeniem, że argument poufności danych bywa obecnie nadużywany w celu uniknięcia konieczności publikacji danych na określony temat.

Nowy trend w sprawozdawczości opiera się m.in. na ujednoczeniu informacji prezentowanych na zewnątrz z informacjami wykorzystywanymi przez kierownictwo w bieżącym zarządzaniu spółką. Z tego względu znaczna część informacji niefinansowych została już pozyskana w ramach wewnętrznych potrzeb i ich odpowiednie ustrukturyzowanie wymaga niewielkiego nakładu pracy i kosztów. W początkowej fazie wprowadzania obszerniejszej sprawozdawczości wyższe koszty mogą być związane ze zmianą lub ulepszeniem stosowanych kanałów dystrybucji informacji oraz ich uwiarygodniania.

Podstawowe znaczenie dla inwestorów ma ocena przyszłych zysków i przepływów pieniężnych przedsiębiorstwa, dlatego dotyczące ich analizy znajdują się w centrum ich zainteresowania. W praktyce jednak niewielka liczba przedsiębiorstw je przedstawia. Są one bowiem obciążone dużym ryzykiem błędu, gdyż opierają się na subiektywnych oszacowaniach i niepewnych przyszłych wydarzeniach. Co więcej, gdyby okazały się błędne, kierownictwo mogłoby być narażone na prawne konsekwencje upublicznienia fałszywych informacji²⁴.

Problem ryzyka pozwów sądowych jest tematem szczególnie często dyskutowanym w Stanach Zjednoczonych, gdzie istnieje ustawowa odpowiedzialność spółek za szkody mogące powstać w wyniku opublikowania przez spółkę nieprawdziwych informacji. Zarządy spółek obawiają się, że akcjonariusze, którzy podjęli określone decyzje inwestycyjne na podstawie opublikowanych prognoz, będą domagać się odszkodowania w sytuacji, gdy spółka ich nie zrealizuje. Wprowadzono więc tzw. klauzulę *Safe Harbor*, która jest publikowana przez spółkę wraz z innymi informacjami i pozwala na uniknięcie odpowiedzialności wobec interesariuszy. Klauzulą tą objęte są wszelkie materiały dotyczące strategii biznesowych, perspektyw, celów, planów i zamierzeń, które mogą istotnie różnić się od rzeczywistych wartości. Spółka może zastrzec, że prezentowane przez nią

²³ A. Gajewska-Jedwabny, *Relacje inwestorskie i raportowanie wartości* [w:] *Wycena i zarządzanie wartością firmy*, red. A. Szablewski, R. Tuzimek, Poltext, Warszawa 2007, s. 481–483.

²⁴ C. Roberts, P. Weetman, P. Gordon, *International...*, s. 617–618.

informacje dotyczą przyszłych zdarzeń, których występowanie i planowany przebieg są narażone na różne rodzaje ryzyka związane z wahaniami cen i kursów walutowych, zmianami popytu, wynikami produkcji, wielkościami szacowanych rezerw, utratą rynków, konkurencją w branży itp. W związku z tym za żadne działania osób czy instytucji, które mogą bazować na prezentowanych prognozach, jak też za żadne szkody czy straty mogące być ich następstwem spółka nie bierze odpowiedzialności.

5. Podsumowanie

Już w 1992 r. Komitet Specjalny Usług Ubezpieczeniowych przy Amerykańskim Instytucie Biegłych Rewidentów Księgowych stwierdził: „Sprawozdania finansowe tracą na znaczeniu, ponieważ są zorientowane na przeszłość i nie podają informacji opartych na wartości. Aby wychodzić naprzeciw zmieniającym się potrzebom użytkowników, sprawozdawczość gospodarcza musi dostarczać więcej informacji o planach, możliwościach, ryzyku i niepewności, skupiać się bardziej na czynnikach tworzących długoterminową wartość, w tym na niefinansowych miernikach, określających powodzenie kluczowych procesów gospodarczych, [oraz] lepiej korelować informacje podawane zewnętrznie z informacjami podawanymi wewnętrznie kierownictwu do celów zarządczych”²⁵.

Spełnienie tego postulatu wymaga stworzenia optymalnego raportu finansowego, dostarczającego wyczerpujących informacji do oceny sytuacji spółki. Tradycyjna jego wersja musi więc zostać uzupełniona o wiele informacji niefinansowych. Umożliwi to zwiększenie przejrzystości działania spółek i prezentację wszystkim interesariuszom prawdziwego obrazu spółki i perspektyw jej funkcjonowania na rynku.

Konieczność wspomnianych zmian stanowi nowe wyzwanie dla twórców raportów finansowych, ich adresatów i audytorów. Szerszy zakres ujawnianych informacji pociąga bowiem za sobą zwiększoną odpowiedzialność. Z tego względu problemem podnoszonym zarówno przez przeciwników, jak i zwolenników szerszego podejścia do sprawozdawczości przedsiębiorstw jest kwestia wiarygodności raportów finansowych. W celu jej zapewnienia konieczne jest stworzenie oficjalnych standardów dotyczących informacji niefinansowych, analogicznych do poświęconych informacjom finansowym, badanie raportów w większym zakresie przez biegłych rewidentów, edukacja i nadzór. Ważna jest również etyka zawodowa osób odpowiedzialnych za przygotowanie i publikowanie szerszego zakresu informacji.

²⁵ *Preliminary Report of the Special Committee on Financial Reporting*, American Institute of Certified Public Accountants, New York, July 1992; za T. Cebrowska, *Nowe podejście do sprawozdawczości finansowej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2001, nr 4, s. 22.

Literatura

- Alexander D., Britton A., Jorissen A., *International Financial Reporting and Analysis*, Thomson Learning, London 2005.
- Cebrowska T., *Nowe podejście do sprawozdawczości finansowej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2001, nr 4.
- Gajewska-Jedwabny A., *Relacje inwestorskie i raportowanie wartości* [w:] *Wycena i zarządzanie wartością firmy*, red. A. Szablewski, R. Tuzimek, Poltext, Warszawa 2007.
- Gernon H., Meek G.K., *Accounting. An International Perspective*, McGraw-Hill, Singapore 2001.
- Hendriksen E.A., van Breda M.F., *Teoria rachunkowości*, PWN, Warszawa 2002.
- Marcinkowska M., *Ewolucja raportu*, „Nasz Rynek Kapitałowy” 2006, nr 4.
- Marcinkowska M., *Komplementarne źródło informacji*, „Nasz Rynek Kapitałowy” 2006, nr 5.
- Marcinkowska M., *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004.
- Nobes C., Parker R., *Comparative International Accounting*, Financial Times, Prentice Hall, Great Britain 2000.
- Patterson R., *Kompendium terminów z zakresu rachunkowości i finansów po polsku i angielsku*, FRRwP, Warszawa 2002.
- Pettersen T., *Sending the Message: Getting the Business*, „Accountancy Age” 1990, September.
- Preliminary Report of the Special Committee on Financial Reporting*, American Institute of Certified Public Accountants, New York, July 1992.
- Radebaugh L.H., Gray S.J., *International Accounting and Multinational Enterprises*, John Wiley & Sons, USA 2002.
- Roberts C., Weetman P., Gordon P., *International Financial Accounting. A Comparative Approach*, Prentice Hall, Financial Times, Great Britain 2005.
- Saudagaran S.M., *International Accounting. A User Perspective*, South-Western, Thomson Learning, USA 2004.
- Walton P., *Financial Statement Analysis. An International Perspective*, Business Press, Thomson Learning, Great Britain 2000.
- Zafar Iqbal M., *International Accounting. A Global Perspective*, South-Western, Thomson Learning, USA 2002.

Non-financial Information as Part of a Company Annual Report

The annual report is an essential source of information about company performance. The structure of the data presented in it varies over time. Apart from retrospective financial information, it includes a growing amount of non-financial prospective information. This article focuses on non-financial information that is most often published in the financial annual reports of companies. The basic elements of this information are presented together with benefits and costs of extensive disclosure.